pagini bucovinene

ANUL V nr. 10 (58)

OCTOMBRIE 1986

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

Despre confesiune

Sînt clipe ale vieții în care privirea singură, oprindu-se asupra unui lucru, face să treacă în încăperile ființei mai multă frumusețe și mai multă emoție decît or fi în stare să aducă toate simțurile laolaltă. Astfel de clipe sînt atît de rare și se desenează cu atita precizie în amintire, incit niciodată n-ar putea fi spulberate de vreo altă fericire.

Sînt alte clipe ale vieții cînd un singur sunet, o simplă armonie, călătorind prin tainicele instrumente ale ființei, pot dărui mai mult extaz decît marea simfonie a universului.

Sînt clipe în care un simplu gest al celuilalt, un gest omenesc, de altfel obișnuit și fără însemnătate, poate mișca în așa măsură alcătuirea complicată a ființei interioare, încît se poate întimpla să o așeze în alte legi, în altă cadență.

Astfel de întîmplări nu se aseamănă cu nici una din cele pe care ai învățat să le cunoști și să le explici, nu se pot integra acelui sistem liniștitor al faptelor motivate, sistem prin care te simți oglindit în ceilalți la fel cum ceilalți se știu oglindiți în tine.

Astfel de întîmplări produc nevoia de confesiune, imboldul nestînjenit de a găsi cu orice preț o cale naturală de comunicare, de a invinge tăcerea. Și atunci ajungi în fața cuvintelor ca în fața unei cetăți cu toate porțile deschise. Deodată singur în fața cuvintelor, trebuind să alegi. Și ele, care le știu pe toate mai bine ca oricine, pe toate cele dinainte ca și pe cele de miine, te privesc superior, părînd a fi hotărîte să-ți prescrie gîndurile și punctele de vedere, să-ți vină în ajutor, să te pună în armonie cu lumea înconjurătoare, să te oblige la exerciții elementare, să-ți spulbere complexele, să-ți restabilească fără drept de apel personalitatea în acord cu modelul-robot.

Poți distinge cu precizie chinul fiecăruia, la fel cum poți cuprinde, în același timp, forfota colectivă : cuvinte disparate, țîșnind fără logică, ivindu-se ca insectele speriate de ploaie si dispărind în cutele bătrîne ale pămîntului, cuvinte care nu se leagă între ele, care nu se cunosc și se ignoră precum locuitorii unei metropole grăbindu-se dimineața, cuvinte stinghere, uitate în odăi, prelungindu-și somnul în spatele draperiilor, cuvinte refuzate de sintaxa comună, cuvinte rare, probînd, în fața oglinzilor afumate, mantia vreunui sonet, cuvinte bune la toate, alergînd de ici-colo, de la întrebare la răspuns, cuvinte transparente spunînd și da și nu, cuvinte-soldat, cuvinte înspăimîntate, tresărînd la marginea frazei, cuvinte ocrotite de sensul major al marilor sintagme, cuvinte plăpinde hrănindu-se cu vitamine, cuvinte-cascador, riscîndu-și viața în salturi grozave, cuvinte-flori, cuvinte de toate îndeletnicirile.

Stai în fața lor și trebuie să alegi. Să construiești versul unic, încă nerostit, al ființei tale. Versul fără asemănare la auzul căruia oglinda nemișcată a timpului să-și înfioare pentru o clipă apele.

Victor URSAN

ÎN MOLDOVA

În Moldova mea de cintec și de dor și de iubire
Tata tot mai ară cimpul și-l iubește ca pe-un fiu
Ca să crească griul mare, fără de inchipuire
În Moldova mea de suflet, niciodată nu-i tîrziu

În Moldova mea de cintec de iubire și de dor
Mama tot mai cîntă-n poartă dorul sacru de copii
Sfînt tărîm este Moldova unde oamenii nu mor
De la cel dintii încoace străbunicii mei sînt vii...

M-oi întoarce în Moldova deși încă nu-s plecat
Drag pămînt este acesta de visare și iubire
Că mă pierd și uit de mine pe cărarea dinspre sat
Și-atunci ceru-albastru pară-mi cit o dungă de subțire...

Nicolae CARUNTU

Marcel OLINESCU : Toader Hrib de la Arbore

autograf PETRU COMARNESCU

„...O nesecată sursă de inspirație"

„...privind de-a lungul mileniilor și secolelor ceea ce au creat șirurile de generații care au trăit pe teritoriul țării noastre, două fenomene se impun in deplina lor evidență : continuitatea artei din preistorie și pînă în zilele noastre și înalta ei valoare umană și estetică, în mai toate timpurile. Cu mijloacele de cunoaștere pe care le avem azi la îndemînă, cu posibilitățile de a aprecia în spirit comparatist ceea ce s-a făurit în lumile și culturile ce s-au continuat pe meleagurile noastre, putem spune că s-a creat o nouă conștiință în privința valorii și semnificației creațiilor poporului român. Între spiralele meandrate și formele geometrice ale ceramicii preistorice, în care strălucesc Cucutenii, și motivele decorative ale portului popular există legături stilistice, ca și între arhitectura în lemn medievală și sculpturile lui Brâncuși sau între gamele coloristice ale scoarțelor și ale vaselor smălțuite de către maeștrii din popor, pe de o parte, și gamele picturii lui Luchian, pe de alta.

Simțămintul estetic al băștinașilor geto-daci, îmbinat cu civilizația romană, și-a conturat prezența în portul țăranilor noștri, în ceramica ulterioară. Perfecția proporțiilor și decorativitatea modestelor case de țară au avut răsunet în arhitectura de piatră a Evului Mediu. Preluînd teme din lumea bizantină, zugravii Voronețului și [ai] altor monumente feudale le-au reinterpretat, aducind un timbru popular și imbogățind iconografia cu teme folclorice românești sau cu elemente ale vieții înconjurătoare. Astfel, în frescele Bucovinei, Transilvaniei și Olteniei s-a creat un stil național. Tradiția și inovația, autenticitatea și măiestria s-au conjugat mereu în arta noastră, ca și străvechiul cu foarte noul. Pentru gustul contemporan, dornic de simplitate, autenticitate, legătură cu esențele și transformările vieții, arta de odinioară rămîne o nesecată sursă de inspirație".

P. Comarnescu

Notă : Fragment din textul cu care Petru Comarnescu a inaugurat, la 30 septembrie 1965, ciclul de expuneri, difuzat la radio sub genericul **De la frescele Voronețului la Coloana fără sfîrșit.** Textul dactilografiat, cu corectura autorului, se află în colecțiile Muzeului Județean Suceava și se tipărește acum pentru întîia oară.

Mircea cel Mare

În istoria poporului român, figura luminoasă a lui Mircea cel Mare semnifică o perioadă de consolidare a organizării statale, de dezvoltare economică și spirituală a țării, de intensificare a luptei românilor pentru libertate și existență de sine stătătoare.

A ajuns la domnie într-un moment în care succesele imperiului otoman au avut drept efect prăbușirea rezistenței statelor sud dunărene, domnul Țării Românești, în condițiile istorice date, s-a aflat în prima linie a frontului antiotoman. Înzestrat cu geniale calități politice, Mircea și-a propus și a reușit, pe cale diplomatică, în prima fază a domniei sale să obțină o puternică consolidare a poziției internaționale a Țării Românești. Împletind lupta pentru independență și neatîrnare a țării cu efortul pentru unitatea statală, domnul Țării Românești a acționat în direcția întăririi statului muntean, a făcut operă de ctitor în principalele compartimente ale vieții sociale, baza puterii politice și militare a domniei lui reprezentînd-o satele și locuitorii acestora, orașele și tîrgurile, cele mai multe ridicate în timpul său. Centralizarea politico-statală urmărită de domn vreme de peste trei decenii, s-a concretizat într-un organism capabil să reziste la încercările la care a fost supus în secolele ce au urmat și în același timp i-a dat vigoarea care i-a permis să se afirme în spațiul din estul și sud-estul Europei.

Asemenea multor file din istoria glorioasă a vremii lui Mircea Vodă cel Mare și cele care glăsuiesc despre îndeletnicirile minții și simțirea românească sînt deosebit de bogate, ultimele cercetări din domeniu demonstrînd că avem de a face în acest timp cu o întreagă literatură istorică, filozofică, științifică și juridică. Dispunem, de asemenea, de o impresionantă serie de mărturii ale vechii limbi românești, existente, mai ales în textele apărute în anii 1390—1400, mai vechi cu un secol și mai bine decît faimoasa scrisoare a lui Neacșu. Multe dintre aceste texte sînt însemnări și note marginale care se referă la chestiuni filozofice și sînt, de cele mai multe ori, impregnate de un spirit lucid și critic, oarecum neașteptat în comparație cu produsele culturale slavo-române ale vremurilor mai noi, mult mai sărace în asemenea dovezi de independență a cugetului.

Într-o mare măsură opera lui Mircea de întemeietor de țară s-a împletit cu aceea de genial oștean și aprig adversar al intențiilor Imperiului otoman de a transforma țările române în pașalîcuri și a lipsi poporul nostru de organizarea statală ce-i asigura unica șansă de a-și apăra ființa etnică și independența.

Năzuințele marelui voievod Mircea au coincis cu idealurile de libertate, unitate și progres ale poporului român, iar faptele lui de arme s-au contopit cu lupta de veacuri a poporului nostru pentru apărarea libertății, unității și independenței naționale.

Cinstind memoria lui Mircea vodă cel Mare, cinstim pe luptătorul consecvent și neînfricat pentru apărarea tuturor teritoriilor românești, pentru consolidarea statului român și a instituțiilor sale, premiză a desfășurării luptei multiseculare pentru independență, unitate politică și progres social.

D. IVĂNESCU

Înfrînt de octombrie

Această descriere a ceea ce văd
a ceea ce aud
și presimt
poartă numele unor coline verzi,
al unor foșnete curgătoare
și al unei ființe
ce de pe acele coline
chiar de pe acele coline
se aruncă pe pietrele
acoperite de sunete

Marcel MUREȘEANU

A PRIVI

Să fi fost pe Muntele Găina

Un popas de mai multe zile în Munții Apuseni, în mijloc de vară, înseamnă reintrarea în lumea de frumoase tradiții ale neamului, contactul cu istoria povestită și repovestită pe aceste locuri ; înseamnă frumusețea cînd domoală cînd aspră a peisajului, scînteierea zglobie a Arieșului ; înseamnă cetatea naturală de piatră și suflet românesc zidită din inimi calde, din zîmbetul oamenilor întîlniți la Abrud, Cîmpeni, Zlatna, Brad, Beiuș, Roșia Montană... Înseamnă moții ! Oameni senini, mîndri, tăcuți care te străbat cu privirea, citindu-ți gîndurile și care, antrenați în dialog, îți răspund esențial :

— Ce este un moț ?

— Un om care nu este țop !

— Și ce sînt țopii ?

— Toți cei care nu sînt moți!...

Acest dialog insolit care, trebuie să recunosc, m-a lăsat fără replică l-am purtat cu Gheorghe Gordan, șef de sector la A.C.M.M. Roșia—Poeni, fostul primar al comunei Avram Iancu.

— Și cum pot fi cunoscuți moții, am insistat eu, revenindu-mi.

— Să fi fost la ei acasă, sau să fi fost pe Muntele Găina.

Las la o parte povestea tîrgului de fete, veche aici de 2000 de ani, cum mă asigură interlocutorul meu, hai să nu ne referim nici la lipsa indicatoarelor către acest loc de memorabilă tradiție românească și nici la starea jalnică a drumului de 8 km. de sub Muntele Găina. Să privim împreună pe cei peste 80 000 de oameni, în mare majoritate tineri, urcați pe platoul ușor înclinat de aproximativ 50 de hectare înconjurat de pădure. Devenită serbare populară a județelor vecine, Alba, Hunedoara, Bihor și Cluj, la care se perindă excelente formații artistice, portul popular și interpreți din mai toate județele ardelene, întîlnirea de pe Muntele Găina păstrează încă, într-o formă artizanală, tradiționalele obiceiuri și îndeletniciri ale moților. Ei sînt astăzi mineri, constructori, muncitori forestieri, mecanici, electricieni, dar își mențin vechea faimă specifică localității de baștină : Arieșeni — constructori de care ; Gîrda — tulnicari ; Avram Iancu, Vidra, Albac — ciubere ; Poiana Vadului — butuci de roți și loitre ; Mărgău — geamgii ; Călata, Ciucea, Poeni — cioplitori în piatră ; Buciumeni, Cerbu, Izbita, Șasa, Muntari — renumiți puțari (mineri de veche tradiție). Privindu-i, ascultîndu-i, urmărindu-i în jocul atît de frumos și atît de al lor, numit „Țarina Abrudului", simți că deosebirea lor față de „toți cei care nu sînt moți", este aidoma celei dintre munteni, olteni, moldoveni, bănățeni, bucovineni și care nu sînt altceva decît expresii sufletești ale eternului nostru nume de români.

Alexandru TOMA

Cronica literară

ROMANUL CA BAZAR*)

Privită dinspre ultima ei haltă (editorială), epica lui M. Sin vădește o impresionantă continuitate ; să fie această consecvență pecetea ardelenismului unui prozator care nu se schimbă la față dar care, îmbucurător, urcă în topul criticii ? Oricum, iubindu-și contemporanii (adică, acea „echipă" — cu-care-trece-prin-lume), interesul romancierului se îndreaptă spre „chirurgia socială" (nicidecum plastică).

Ultimul său roman confirmă — la o altă treaptă valorică — aceste știute enunțuri, de uz obștesc în cîmpul criticii. Dar **Schimbarea la față** șochează, întîi, ca roman. Lipsită de o intrigă unitară (cum s-a observat), aglomerînd linii epice care-i subminează coeziunea, cartea lui M. Sin este un roman mozaicat, episodic, digresiv, cu insule narative fără aderență la scenariul romanesc. Întîlnim aici multe dintre temele care animă frontul romancierilor din „imediata noastră apropiere", plombe eseistice de curată politologie și descriptivismul „fiziologiilor", sondajul mediilor și punerea sub lupă a mentalităților. Impresionează finețea și acuitatea observațiilor, raza privirii, suprafața socială a interesului romanesc : dispariția profesiunii de țăran. Sînt bune pagini reflexive și altele, la fel de bune, amalgamînd întîmplările cotidianului, **resemnificate** prin rememorare. M. Sin dilată insignifiantul, prelungește realitatea brutală în teritoriile visului, (lumile comunică), împinge la limita insuportabilului trăirile coșmarești, captează convulsiile, freamătul interior, rezonanța evenimentelor. Anunță deci — neostentativ, nicidecum uscat-didactic ori schematic — schimbarea. Dar **Schimbarea la față** (avînd conotații generoase) poate fi interpretată bogat. Împlîntînd drept reper cronologic „mijlocul lui '64", naratorul (deopotrivă protagonist și comentator) depune mărturie pentru schimbarea la față a societății, a prefacerilor și convulsiilor sociale ; sau — chiar — ca schimbare a prozei noastre, care redescoperea tot atunci individul și nostalgia purității, după ce ani lungi glorificase rozaceu tăvălugul strivitor al colectivității.

Să observăm însă că M. Sin, un prozator obsedat de social, ancorează epicul în cosmosul individului ; altfel spus, preocupat de o „evoluție fastă" a binomului individ-societate (cum se exprima o dată), romancierul e atent la jocul interferențelor în sorbul vieții. Avînd aparență de bazar — aș zice —, cu atîtea puncte de atracție (momeli epice abandonate), romanul nici nu poate fi rezumat. El începe și se încheie cu o călătorie ; drumul spre Dl. R. Weinhold, un pastor evanghelic, „un far pentru suflet", oferind „conversații plăcute", topește de fapt toate peregrinările singuraticului jurist Brendea într-un fel de călătorie unică, fără rol inițiatic · **călătoria spre sine.** Fire contorsionată, trăind cu presentimentul eșecului, apărîndu-și integritatea, obsedat de maculare, „veșnicul rătăcitor" Brendea, jurist la un I.A.S., apoi avocat într-un tîrg coclit, nu se mai putea bucura de nimic. Răsucirile sale în malaxoarele vieții (nu în sensul baletului conjunctural) trădează deruta, vidul interior, aventura căutării. Întîlnirea cu enigmatica Valeria lasă senzația comoției erotice, a re-găsirii cuplului originar. Povestea de dragoste a acestui tandem aflat în „ilegalitate" este chiar pretextul dilatatei rememorări, cu atîtea deraieri epice. Hăituiți, mînați de obsesia iubirii totale, departe de frenezia erotică ce condimentează cotidianul (să adăugăm încărcătura reflexivă a paginilor care discută „filozofia cuplului"), cei doi naufragiază ; marea lor iubire degradează (se stinge), fondul de neliniște erodează beatitudinea, interogația devine suverană. Confruntat cu „voluptatea răului", cu meschinăria și cameleonismul în floare, Brendea se încrîncenează, convins — totuși — că toate sînt suportabile dacă rămînem oameni.

Decupînd temele cotidianului, investigînd tipologic o bogată faună umană, prozatorul sensibil la suferință, interesat de „suflet" navetează între nivelele realului ; „fizica" și metafizica, problemele retoricii și ale conștiinței problematizante îl preocupă în egală măsură. Astfel, realistul incurabil — cum observa Cornel Moraru — se instalează în spațiul conștiinței, examinînd rănile deschise ale destinelor ce se ciocnesc în rama mobilă a narațiunii sale.

Citit în spiritul lui adînc, romanul lui Sin eliberează o iubire care devine durere. Recompunînd din fragmente caruselul existenței, el adună sub umbrela cotidianului cioburi epice, respectînd „logica" browniană a viului, mai puțin logica romanescului. Prin acuitatea observației și percutanța notației, făcînd inventarul nevralgic al „ficțiunii realului", **Schimbarea la față** a fost gustată de unii pentru „curaj" ; dar M. Sin nu scrie pe gustul galeriei, nu agrează vîlva iscată de variantele „ciornii" ale romanului crizist. Așezînd banalul sub lupă, cartea frisonează lectorul prin surda așteptare (amenințare) pulverizată în vecinătate, palpitul vieții, în arterele textului, luciditatea devorantă. Roman parcă neterminat (prin jocul supozițiilor în dialogul ghiduș cu cititorul, invitîndu-l la o continuare mentală, cu accente de sarcasm și grotesc (distribuite echilibrat), **Schimbarea la față** poate fi întîmpinată cu o singură dar esențială rezervă : intrigă în evantai absența coeziunii. O fi roman oare ? Dislocările produse de **noul roman** (inconsistența personajului, microscopia realității, ruperi cronologice, pulverizarea narațiunii liniare, multiplicarea perspectivelor narative, intarsii metaromanești ș.c.l.) calcă în picioare definiția genului proteic. Oricum, în **Schimbarea la față** timpul de coagulare este în afara timpului romanesc, suspendînd — sau amînînd — concluziile.

Adrian Dinu RACHIERU

*) Mihai Sin : **Schimbarea la față**, Ed. **Cartea Românească**, 1985.

DINCOACE ȘI DINCOLO DE POVESTIRE

Finalul prozei „Crapii de prăsilă" din volumul de debut al lui CRISTIAN TEODORESCU *, alăturat altor cîteva notații prin care se împlinește funcția reflexivă a limbajului naratorului său, invită la reluarea lecturii. Iată conținutul pasajului : Saizu, în calitate de narator, își încheie cum vrea — „C-așa îi place lui" — povestirea despre Modoianu, dar o încheie exact cînd trebuie să-și părăsească auditoriul, încît celor care nu sînt de acord cu acest sfîrșit — tinerilor, pentru că vîrstnicii îl încuviințează, deși știu ca și ceilalți că Saizu nu spusese totul, adevărul faptelor — nu le rămîne nimic de făcut. Decurg de aici mai multe argumente în favoarea unei receptări noi a cărții, mai adecvată credem, intențiilor autorului, între care primul în ordinea utilă nouă ni se pare cel privitor la existența **povestirii în povestire.** Evidentă în unele dintre proze, situația se regăsește în toate : e de presupus un omolog al lui Saizu și în „Trenul de 12" și chiar în „Contractul" sau „Maestrul de lumini". Cu toate că în aceasta din urmă nu avem la modul explicit o lume a naratorului circumscrisă celei a personajului, conotații ale textului ne obligă să n-o pierdem din vedere. **Faptul divers** — căci toate povestirile prezintă **fapte diverse** — nu este deloc unul întîmplător, ci este simptomatic pentru un anume curs al vieții de obște ; rostit, el are măcar menirea de a traduce mirarea, de a conștientiza abaterea de la cursul comun, dacă nu cumva și educă, de față cu eventualitatea ipostaziată epic, și tocmai de aceea Saizu oferă nu adevărul, ci versiunea sa despre Modoianu, nemulțumind pe tineri, care citesc deocamdată litera și nu sensul întîmplărilor sau nu știu încă să deosebească între fapt și povestirea lui. Nici alegerea **faptului divers,** nu este întîmplătoare, ci presupune o opțiune determinată. Capabil să o facă este numai un narator cu identitate anume, personaj el însuși, un performer de **fapte diverse.** În povestirea lui trebuie să vedem nu doar lumea ce-i atrage atenția și pe care o restituie — cu adevărat „marginalizată" acum și alcătuind pe nedrept singură universul cărții lui C.T. —, dar și cochilia purtată pretutindeni în spate, propria-i lume, cea care-i oferă criteriile, care îl obligă — vezi povestirea „Faptul divers" — și căreia i se adresează. Este lumea în interiorul căreia a apărut **faptul divers** acesta trebuie ori nu trebuie să se repete, deci și aici se petrece ceva. Pe de altă parte, multe din însușirile deja semnalate ale scrisului, conducînd spre calități de excepție ale volumului — acuitatea epică și pregnanța ilustrativă, amîndouă tiranizînd atenția lectorului —, indică și o turnură orală a povestirilor și îndeamnă la o apropiere de povestitul cu virtuți funcționale specific mediului folcloric. Iar ideea confirmă existența unui **dincoace** și a unui **dincolo** de povestire, un cadru de referință și de acțiune în care **faptul divers** relatat trebuie să acapareze pentru a-și exercita multiplele funcții.

Urmările unui atare mod de a citi cartea, care dobîndește dintr-o dată un plus de unitate și mai ales de consistență, sînt numeroase și a insista asupra lor ni se pare de aici încolo superfluu.

Ne mai permitem doar să spunem că socotim cu totul justă observația lui N. Manolescu cu privire la faptul că „autorul sugerează relativitatea actului narativ". Nu și clasarea ideii însă, pe motiv că „relativizarea" n-ar avea „consecințe importante". Gestul reflexiv al naratorului pe marginea constatării că „există nenumărate feluri de a povesti o întîmplare" nu e nici pe departe gratuit ; naratorul „relativizează" pentru a-și face loc, pentru a-și impune perspectiva si calea proprie, căci e conștient de noutatea posesiunii lui. Desigur, nu la modul zgomotos, dar comunicînd cu certitudine din interiorul fenomenului de criză a motivației naratoriale datorat impresiei de fals și de ipocrizie pe care naratorul clasic o induce în conștiința celui modern, producîndu-i refuzul și starea de incomoditate între formulele consacrate. Astfel, cu har, calm și cu o interogație profundă despre mijloace, C.T. ne apare pregătindu-se pe îndelete pentru o viață lungă.

Aurel BUZINCU

*) Cristian Teodorescu, **Maestrul de lumini**, Ed. Cartea Românească, 1985.

Vasile Țigănescu s-a născut la 10 ianuarie 1899 în localitatea Horodnic de Jos (cătunul Călugărița), județul Suceava. Părinții, Laurentie și Domnica, erau țărani. Vasile era al șaselea din cei opt copii ai familiei Țigănescu. Primele patru clase le-a făcut în sat. A urmat gimnaziul la Rădăuți și Facultatea de geografie-istorie la Universitatea din Cernăuți (1919—1923), după care devine profesor. Profesiunea o va urma cu fidelitate timp de 36 de ani (1923—1959). Din 1945 și pînă în 1959 funcționează ca profesor la liceul „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți. Se stinge din viață la 8 august 1971, în vîrstă de 72 de ani.

A scris și publicat proză scurtă în timpul celui de-al doilea război mondial, timp nefast pentru un debut în literatură, de aceea opera lui Vasile Țigănescu a rămas, în parte, necunoscută. A reușit să publice un volum de nuvele **Brădetul,** Ed. Cugetarea — Georgescu Delafras, București, 1941 și în reviste alte două nuvele : **Cărarea Mutului,** în „Cetatea Moldovei", an. III, vol. IV, nr. 8—9, aug.-sept. 1942, p. 200—227 și **Crucea lui Bingău** în „Revista Bucovinei", an. III, nr. 8, Timișoara, aug. 1944, p. 278—283 și un studiu științific, **Tromba de uscat de la Satu-Mare (Rădăuți),** (studiu de climatologie și geografie fizică, în revista „Natura", an. XV, nr. 5, București sept.-oct. 1963, p. 43—51). În manuscris i-au rămas două romane : **Refugiații** (anunțat pe coperta a IV-a a cărții sale, **Brădetul** ; manuscrisul datînd din anii 1940—1941 a fost retras de sub tipar de la Ed. Națională „Gheorghe Mecu", în 1942) și **Gaudeamus** (mss. din 1961 ; scris în cinstea centenarului liceului rădăuțean) și un volum de nuvele, mss. din 1953.

Despre opera lui Vasile Țigănescu s-a scris, de asemenea, puțin. Traian Cantemir, **Vasile Țigănescu — Brădetul** (recenzie), în „Revista Bucovinei", an. I, nr. 1, Cernăuți, ian. 1942, p. 28—30 ; E. Ar. Zaharia, **Antologie rădăuțeană**, Cernăuți 1943. Colecția scriitorilor bucovineni, p. 10 ; George Muntean, **Vasile Țigănescu — scriitor și profesor,** în „Suceava — Anuarul Muzeului jdețean", vol. VIII 1981, p. 517—526; Traian Cantemir, **Coordonatele prozei lui Vasile Țigănescu,** în „Suceava — Anuarul Muzeului Județean", vol. X, 1983, p. 731—738.

Ca nuvelist a introdus în circuitul național al literaturii române specificul spiritual al satului bucovinean de la începutul secolului XX.

Ion PRELIPCEAN

VASILE ȚIGĂNESCU

GAUDEAMUS

FRAGMENT

I

Serbarea de încheiere a anului școlar se sfîrși și copiii se răspîndiră care încotro pe ulițele satului Horodnicul de Jos.

Se întorcea și Toderiță Baciu acasă în tovărășia băieților din cătunul său. Mergea alături de Ilie Susai de pe aceeași uliță cu el. Amîndoi absolvenți a patru clase „poporale", țineau în mînă „testimoniile" și cîte un album cu vederea panoramică a capitalei districtului, albume primite la serbare de la învățătorul lor. Toropiți de căldura soarelui, pășeau mai mult tăcuți. Făcînd rar cîte un schimb de impresii din cele avute în acea zi, se uitau cu invidie la Gavril Băs din fața lor care primise o carte de povești cu zîne, zmei și feți-frumoși. Acesta, absolvent și el, călca mîndru și-și muta cartea dintr-o mînă în alta, ca să fie cît mai în văzul altora. De la o vreme, înciudat de puțina atenție ce i-o dădeau băieții, o luă la fugă îndărăt stîrnind dinadins colbul de pe drum.

— Așa un întrecut..., zise Toderiță. Cred că a căpătat cartea pentru că tat-su e încumetrit cu domnul învățător.

— De-amu, tot vacanță și vacanță... îi veni lui Ilie Susai să spună gîndindu-se că a sfîrșit-o cu umblatul la școală.

Auzindu-l, Toderiță își mută gîndurile la drumul lung pe care-l străbătuse vreme de patru ani din cătunul Călugărița pînă la școală, cătun așezat lîngă toloaca Braniște și lanurile Brădetului, cu gospodării răsfirate și pe o coastă a dealului Colnic. Iarna pornea la școală cu noaptea-n cap, o dată cu prietenul său Ilie, și, cît ținea „cărarea bisericească" care-i scotea de-a dreptu-n sat, nu vorbeau nimic de frica lupilor. Pe vreme de viscol, îi însoțea badea Sofronie, tatăl lui Ilie, pînă la drumul bătut de săniile ce o luau spre pădure de la al doilea cîntat al cocoșilor.

Acasă, Toderiță puse întîi albumul pe masă. Mama sa și cele trei surori mai mari se grăbiră să-l deschidă. Rămaseră însă dezamăgite. Se așteptau să vadă ceva mai frumos și mai deosebit decît orașul Rădăuți. Lelea Aglaia se uita mai mult la marea piață din mijlocul orașului, singura ce părea c-o interesează, piață mărginită de clădiri mai arătoase și dominată de turnul de lemn al pompierilor clădit peste pîrăul To-

(continuare în pag. III)

ION BELDEANU

Poem suspendat

**Într-o ușoară aplecare spre
Aerul amețit de trecerea ploii
Vă îmbrățișez pe toți cei
De dincolo de vocalele colorate
Ale zilei, cerul nostru
Comun umblă îndoit de mijloc
Salut, zic eu, n-am nici o
Noutate, aș putea să-ți ofer
Cîteva caramele. Nu e nevoie,
Merg și pe jos, mormăie
Și dispare furișat
După colț drept pentru
Care poemul acesta
Rămîne suspendat ca o
Linie de tragere
Prelinsă pe pleoapa-mi însîngerată.**

Să cîntăm liniștiți

**Orașul venind spre tine o
Obsesie de care se izbesc
Fețele avide ale soldaților în
Permisie, clopotele rostogolite
Prin iarba mică, eu sînt
Aici și mă-ntreb ce stradă
Duce spre ieșire, aud caii
Rămași în margine de cîmp
O iubire stranie ca toate
Minunile rîvnite înecîndu-se
În fumul depărtării
Îți rămîne contemplarea și
Copacul acela de sub
Fereastră bun să-ți atîrni
Într-o zi hainele și cele
Cîteva cuvinte inutile
Spre a mai oferi vreun indiciu
Asupra propriei dispariții.**

Deasupra se va ivi

**A începe să te cufunzi în
Nepăsătoarele nimicuri
Poate fi o poveste din
Care trupul tău lacom
Iese uimit dar unde
Privești, încotro
Se duce surîsul vechilor
Porniri ? Alte priveliști
Semănînd a conspirație
Atît de aproape viața
Si eu zicînd : aruncă-te
Într-un lan de grîu ca
Într-o apă salvatoare
Curînd se va așterne
Somnul ori chiar furtuna
Pînă cînd deasupra se va
Ivi o dropie albă purtînd
Sclipirea ochilor tăi.**

Epistolă despre contemporani

**O mare plăcere îmi face
De-o vreme să-mi admir contemporanii
Ce frumos știu ei să meargă
Pe ochiul placid al orizontului
Și să adune flori de romaniță
Din cîmpul presărat cu surîsuri
Unii preferă jocul de-a
Cenușa despre care n-aș putea
Să vă dau prea multe relații
O, cum curg orele și cum
Mai zornăie nemernicele pe tăvile
Înflorate de rugină
Ceilalți se odihnesc la
Umbra fluturilor de seară
Ei țin cu orice preț să nu li
Se știe numele, ei deschid
Din cînd în cînd cîte o
Ușă și cerul se rupe-n bucăți
Trosc, pleosc izbindu-se de pămînt**

**Cineva trece fluierînd
De-a lungul zilei
Cărțile de poezie prind să-și
Scuture frunzele.**

Preumblare cu o carte în mînă

**Nu vă recomand să renunțați la
Plăcerile de după-amiază. Vecinul
Meu cultivă, de pildă, dialogul
De fereastră, hei, face el, nu
Știi ce film se dă deseară ?
Și vocea lui dezmiardă
Frumoasele erezii de cartier
Mergînd pe stradă deschid
Paginile cărții abia
Cumpărate, foarte ușor se
Învață melancolia
O lumină galbenă și vaierul
Igrasiei mustind pe sub
Ganguri. Poți colinda ore
În șir trotuarele fără să
Cunoști ori să fii cunoscut
Cerul se prelinge printre
Filele fragile, pașii trecătorilor
Cadențează memoria, răsuflarea lor
Sparge oglinzile frizeriilor
O, desigur cu vremea te
Obișnuiești să fii și cal și iepure
Oricum un animal săritor la
Nevoie ce știe din cînd în cînd
Să și citească.**

Memoria capodoperei literare: Mircea cel Mare

Șase sute de ani constituie o aniversare care se integrează perfect în existența unui popor milenar.

Domnitorul Mircea își merită calificativul de „cel mare" prin istoria căreia, în condiții vitrege, i-a fost ctitor. Cronicarii români și străini, urmașii săi la tronul Țării Românești a Munteniei i-au cinstit memoria așezîndu-l printre marii „descălecători de datini" și neînfricații apărători ai neamului nostru, iar scriitori ai secolului trecut l-au nemurit în creații care s-au dovedit capodopere ale literaturii române.

Omagiul nostru aniversar are în vedere desprinderea trăsăturilor esențiale ale marelui voievod patriot, așa cum reies ele din două texte arhicunoscute și cu atît mai îndreptățite a fi reamintite într-un moment cu semnificații naționale : **Umbra lui Mircea la Cozia**, de Grigore Alexandrescu și **Scrisoarea III**, de Mihai Eminescu. Prima dintre aceste două poezii aparține perioadei imediat următoare „Daciei literare" în a cărei „Introducțiune" se postula, printre altele, ca scriitorul român să-și zămislească opera pornind de la valorificarea istoriei noastre naționale.

În urma unei călătorii din 1842, Grigore Alexandrescu optează poetic pentru cîteva dintre locurile semnificative pe care le vizitase. Unul a fost Cozia.

Elogiul pe care poetul îl aduce domnitorului se susține prin mijloace artistice specifice curentului romantic. Originalitatea constă în viziunea asupra istoriei. Mircea se confundă cu aspirațiile poporului pe care-l reprezintă, astfel încît însăși natura îl recunoaște și-i cinstește numele : „Mircea ! îmi răspunde dealul ; Mircea ! Oltul repetează".

Consecvent înclinației sale spre meditație, autorul comunică deseori idei profunde într-un limbaj sobru și expresiv, cu nuanțe aforistice : „Veacurile ce-nghit neamuri al tău nume l-au hrănit". Deși nu are plasticitatea și muzicalitatea strofei de început, acest vers pune în circulație numele lui Mircea ca pe o permanență, pentru că viața lui s-a confundat cu aspirațiile patriei. Dacă destinul altor popoare este supus perisabilității, iată că Mircea reprezintă un simbol : timpul îl slujește transfigurîndu-i numele în eternitate, într-o eternitate vie, afectivă și ocrotitoare.

Trecerea timpului îi hrănește numele, i-l aureolează cu dragostea urmașilor.

Viziunea lui Grigore Alexandrescu, preponderent romantică, are fine trăsături specifice liricii de meditație. Uneori aride, stîngace ori sentențioase, versurile își păstrează însă intactă valoarea prin crearea unei imagini monumentale — prima din poezia noastră — asupra marelui biruitor de la Rovine.

Confluentă ca motiv al inspirației cu **Umbra lui Mircea. La Cozia** se află **Scrisoarea III.** Diferențierea valorică dintre cele două texte nu intră în discuție și nici în intenția acestor rînduri. Trebuie spus de la bun început că Eminescu își întemeiază poezia pe o vastă cunoaștere istorică și filozofică. Fără nici o îndoială că poetul ar fi putut găsi în trecutul poporului nostru și alte figuri de mari voievozi. Opțiunea sa are mai multe explicații. În spațiul românesc, Mircea este primul care are o domnie îndelungată (1386—1418) și stabilă. Pe plan intern și extern s-a dovedit un diplomat iscusit. Însă argumentul cel mai plauzibil se sprijină pe o realitate istorică plină de dramatism: intenția lui Baiazid de a cuceri Țara Românească. Deci alegerea făcută de Eminescu conține o mărturisită semnificație patriotică. Lupta de la Rovine a fost prima confruntare de anvergură cu forțele otomane și, totodată, o strălucită victorie a românilor conduși de Mircea. **Scrisoarea III** conferă domnitorului muntean trăsăturile specifice poporului nostru : demnitate, modestia, ospitalitatea și vocația libertății. Păstrarea independenței țării sale a făcut din Mircea un erou național și european. Eminescu a transformat realitatea istorică într-o capodoperă a literaturii române. Interesul nostru trebuie să se aplece asupra imaginii pe care poetul o are despre Mircea. Obiectivarea psihologică este caracteristica esențială. Mircea întruchipează sufletul unui popor în ceea ce are el inalterabil și specific : dragostea de țară, simțul biruitor al libertății. Atitudinea autocratică a lui Baiazid se spulberă în fața unui popor care își apără integritatea propriei sale făpturi. Prin cuvintele domnitorului vorbește țara. Aici stă puterea de fascinație pe care o exercită personalitatea lui Mircea cel Mare asupra literaturii, asupra urmașilor care, astăzi, îi cinstim memoria.

Gheorghe LUPU

Sub veghea de viteaz conducător

E-o fericire nouă ce cuprind :
Nu toate-nspre lumină, oare, tind ? !
Intind cu toate, parcă-un apeduct
Spre mugur dînd în floare și în fruct.

Pe plaiul țării mele-ntr-un colind
Grădinile iubirii azi cuprind :
Trăirile prin anii tineri ni-s
Sub soarele dînd viață unui vis.

E-o Pace blîndă luminînd pe țară
Sub veghea de Viteaz Conducător :
Aici în vatra noastră milenară
Urcăm spre Comunism de aur zbor !

Ni-i patria

Ni-i Patria în inime și fapte :
Trăim în amintirea-i fructe coapte !
Îmbrățișînd Carpații la mijloc
Ni-i Patria, o, Tricolorul scump :

Ni-i Patria o, Tricolorul scump :
Din inimă nicicînd eu nu mi-l rump !
Cu el înveșmîntat aș vrea s-adorm
Într-un pămînt visat de orice domn.

Ni-i Patria și stema cea de spice :
Ne stringem toți aicea ca-n matrice.
Ca semn al Comunistei vremi — o stea
Am pus deasupra ca mereu să stea !

Și Patrie ni-i Dunărea și Marea :
E un azur înalt în care zarea
Îmbrățișînd Carpații la mijloc —
Ni-i Patria iubire și noroc !

Iordan AIOANEI

Eroul

El are pieptul plin de răni
Și ochii denși de flori albastre,
El știe pașii dacă-s triști
Și glasul păsării măiastre.

Trecutul său fără-nceput
Nu-i pare încă o povară,
Cînd merge, zările se-ntrec
Să-i facă umbra mai ușoară.

Cu chipul patriei în mîini
Și ochii denși de flori albastre
El mai veghează, fremătînd
La zborul păsării măiastre.

Lucian PAL

Comunistul

n-am pierdut lumina
vocea din înalt
stăruie-n mine pururi
într-acolo e ochiul meu
într-acolo e pasul pornit
să atingă ținta
sunt pregătit
mîinile îmi țin drept
steagul
aprins către stele
umerii îmi duc
torțele fericirii
am focul iubirii de patrie
în sînge
de patrie ajunsă pe culmile
visate
sunt cel ce este strigat
să fie la timp acolo
sunt cel ce nu rătăcește
cărarea

Ion VERGU DUMITRESCU

RECENZIE

S. Fl. Marian : BASME POPULARE ROMÂNEȘTI

Absentă circa o jumătate de secol din viața editorială (ultima apariție datînd — după **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900,** București, E.A.R.S.R., p. 555 — din 1923), opera lui S. Fl. Marian și-a făcut din nou simțită prezența în circuitul public (și) prin strădania lui Paul Leu căruia i se datorează trei ediții conținînd piese folclorice, foarte puțin sau deloc cunoscute, din culegerile marelui folclorist și etnograf, apărute din 1975 încoace.

Ultima dintre acestea — **Basme populare românești,** București, Ed. Minerva, 1986 — fără să aspire (în pofida aparatului critic, formal conform uzanțelor : prefață, notă asupra ediției, trimiteri și note explicative) la statutul de ediție critică propriu-zisă, cuprinde în partea I, o substanțială colecție de „basme fantastice", iar în cea de a II-a „povești didactico-moralizatoare" (clasificările aparțin editorului). Basmele și (îndeosebi) poveștile nu sînt, după cum precizează și Paul Leu, integral inedite, unele fiind tipărite de Marian în presa vremii sau în ediții de uzură, iar altele, preluate din ediția **Basme din Țara de Sus,** Iași, Ed. Junimea, 1975 (îngrijită de Mihai Cărăușu și Paul Leu). Să notăm că Paul Leu s-a aflat în situația, deloc comodă, de a alege, în cazul textelor inedite, dintre mai multe versiuni, pe cea mai coerentă din punct de vedere al artei narative, sau de a renunța, în genere, la texte ce nu poartă sigiliul paternității, conferit de grafia și semnătura lui S. Fl. Marian (deși metoda culegerii prin intermediar era curentă în epocă). De asemenea o operație dificilă a avut de surmontat îngrijitorul ediției și în situația cînd a fost nevoit să reconstituie, prin colaționare, structura integrală a unor basme inedite, rămase în două sau mai multe versiuni (nu variante !) incomplete dar complementare. Este deci de apreciat travaliul onest al editorilor, contribuția sa la cunoașterea mai completă și adecvată a activității lui S. Fl. Marian care, și prin astfel de culegeri, a salvat de la uitare importante eșantioane de gîndire, sensibilitate, și măiestrie artistică populară, într-o vreme cînd lipsa mijloacelor tehnice moderne de înregistrare solicita folcloristului eforturi mai greu de imaginat astăzi, implicînd, totodată, o inevitabilă doză de infidelitate a textului notat față de forma narată oral de informator. În astfel de situații s-au aflat toți folcloriștii momentului (un I. G. Sbiera, P. Ispirescu, G. Dem. Teodorescu ș.a.) și de aceea colecțiile lor de proză folclorică sînt, în bună măsură, **repovestiri** și nu reproduceri absolut fidele care să poarte pecetea talentului narativ al povestitorului informator. E de neînțeles, în această direcție de ce Paul Leu nu „crapă lemnul" (cum se spune) decis, apelînd, în **Prefață,** la „abilități", care pot deruta, lăsînd impresia că încearcă a salva aparențele. Să luăm un exemplu : după ce ni se oferă mostre copioase din care rezultă că folcloristul a intervenit masiv, amplificînd nuclee narative notate (sau auzite) de la informator (vezi p. XII—XV, XVII—XVIII în **Prefață** și p. 503—519 în **Note),** editorul îi motivează intruziunile prin necesitatea „îmbogățirii și limpezirii mijloacelor de expresie în spirit folcloric, a întregirii unor portrete, a clarificării unor situații în care se găseau eroii narațiunii populare la un moment dat, a restabilirii formei tradiționale specifică (nu „specifice" ? —n.N.C.) basmului ș.a.", sau „în ideea restabilirii viziunii etice și estetice, folclorice", ori prin „lipsa de fidelitate a memoriei, imaginația limitată, absenta parțială sau totală a sensibilității estetice precum și alte particularități ale colportorului informator". Dacă S. Fl. Marian „privea critic ceea ce aduna și chiar din momentul recoltării unor basme el intenționa să revadă manuscrisul pentru a-l completa" (intenție, de altfel, materializată) înseamnă că el procedează după posibilitățile și uzanțele momentului, **repovestind** basmele și e discutabil dacă întreprinderea sa se produce în cel mai autentic „spirit folcloric". De altminteri, **Prefața** ne apare minată și de alte cîteva deficiențe (evitabile) cum ar fi tendința de a se stabili, prin paliative comparatiste, întîietăți ale lui S. Fl. Marian față de Ion Creangă apropo de povestea **Capra cu trei iezi,** aceasta întrucît, notează Paul Leu, „la Marian firul epic al basmului este ramificat, arborescent, are personaje noi și evenimente epice neîntîlnite la Creangă" etc., etc. Fără îndoială că așa stau lucrurile, însă, cum Ion Creangă e scriitor cult, artist creator, iar nu folclorist culegător, care adesea repovestește basmele populare, ca S. Fl. Marian, paralela nu-și găsește, în această manieră, întemeierea și chiar față de... Lucian Blaga, deoarece „În timp ce la Lucian Blaga constatăm datorită concepțiilor sale filozofico-estetice și mai ales influenței exercitate de curentul expresionist, tendința de a încifra mitul („Eu cu lumina mea sporesc a lumii taină"), la Marian observăm tendinta spre o cale opusă celei blagiene". În loc de orice comentarii — opinia lui Etiemble (citată de Adrian Marino în **Introducere în critica literară,** p. 251—252) : „Comparaison n'est pas toujours raison !".

Lăsînd la o parte „subtilități" de asemenea manieră, trecînd peste mania trimiterii la propriile-i lucrări, chiar și cînd nu era cazul (vezi nota 13, p. VII, spre ex.), și peste unele expresii șablon de tipul „academicianul de la Suceava", „omul de știință bucovinean" ș.a. asemenea, se impune a sublinia merituoasa stăruință a lui Paul Leu de a întregi imaginea amplei activități de folclorist și etnograf pe care a desfășurat-o S. Fl. Marian (semnificativ e și faptul că un întins studiu monografic, pe această temă, a fost publicat de Paul Leu aproape integral în diverse reviste de specialitate), îngrijitorul ediției de față fiind la ora actuală singurul cercetător ce-și asumă o misiune ocolită, inexplicabil, chiar de specialiștii din institutele de resort.

Nicolae CÂRLAN

GAUDEAMUS

(urmare din pag. II)

plița. În repedea perindare a unor frînturi de amintiri legate de vînzări și tîrguieli, privea cu gura întredeschisă întinsul pieții, unde, înspre gara mică era tîrgul de lapte, între templu și „Casa germană" tîrgul de vite și, în fața primăriei cel de cereale. Puse degetul într-un loc pe fotografie și arătă drumul Voitinelului pe care mergea cînd avea treburi la oraș, drum ce da în tîrgul de fîn, de lemne și produse lemnoase. Numai tîrgul de poame din dosul primăriei, zis al lipovenilor, nu-l putea vedea. Badea Avram aruncă asupra albumului o privire scurtă și spuse :

— Cunosc eu tîrgul mai bine decît pe hîrtie. De-amu la treabă, mă băiete !

Făcuse Toderiță treburi și mainainte și nu-l îngrijorară acele vorbe. La testimoniul deschis pe masă, tatăl său, analfabet cum era, se uită numai la singurul semn deosebit și cu însemnătate în ochii săi : pecetea roșie cu stema imperiului austro-ungar, pajura cu două capete.

Trecu o săptămînă de la începerea vacanței de vară.

Dinspre munții apropiați, nori groși treceau peste cătun și sat întunecînd cerul, răscolind aerul și udînd pămîntul ca niște stropitori uriașe. Colo și colo, văzduhul era brăzdat de fulgere, iar zgomotul tunetelor pornit din sclipiri orbitoare, se rostogolea de la un capăt la alt capăt al zării. De la o vreme greutatea norilor și pînza de jirebii se lăsară spre răsărit unde se ivi pe cortina ploii un curcubeu clar cu capetele pierdute după dealul Colnic.

Toderiță ieși din casă și, de pe prispă, se uită în toate părțile ca să-și dea seama dacă ploaia a trecut cu totul. Prin spărturile de nori, soarele, care trecuse de amiază lumina ici și colo gospodării și ogoare de pe coasta dealului. Admiră o vreme frumusețea curcubeului, apoi urmări cu ochii cîteva rîndunele ce spintecau aerul în ciripit voios. Din șopron, unde-și bătea coasa, tatăl său își aruncă și el privirea spre cer și-i spuse :

— E cam de-a mersului, mă băiete.

Toderiță lăsă curcubeul și rîndunelele și intră în casă. Păscutul vacii și al cîtorva oi era singurul lucru mai deosebit ce intra vara și toamna în grija sa.

— Ia-ți un țol pe tine, îl sfătui mamă-sa, care fușălăia niște lînă. Ar putea să mai vie un ropot de ploaie. Du-te pe tolocuța de pe Colnic. E mai aproape.

Cu izmenele suflecate și cu un țoluț pe umeri, Toderiță porni cu dobitoacele. Abia ieși din ogradă și zări un bărbat îmbrăcat orășenește urcînd pe o cărare coasta dealului cu gospodării răzlețite. Apariția rară a vreunui surtucar prin cătun îl făcu să-l urmărească cu privirea pe necunoscut pînă ce-l văzu dispărînd în ograda lui Pamfil Băs. Cînd începu să urce dealul, îl văzu pe Gavril a' lui Pamfil la o cotitură a drumului ce ocolea o văiugă plină de răchite. Venea la vale alergînd.

— Încotro ?

Gavril se opri gîfîind,

— Ehe, dac-ai ști cine a venit la noi...

— Vedeam un șatrar c-o intrat la voi, îl înghimpă cu vorba Toderiță, văzînd cît de mîndru îl privea.

— Șatrar ?... La noi a venit domnul, mă ! Domnul învățător. Al nostru.

— Și la ce ?

— Nu știu. M-o trimis tatuca să-l chem la noi pe tat-tu și pe badea Sofronie. Fug că mi-o spus să nu zăbovesc.

Vremea se răzbună. Nori răzleți treceau pe sus cu umbre ce se mișcau pe coasta dealului, pe întinsul cătunului și al Braniștei. Boțuri cenușii de aburi izvorau și se ridicau încet din zidul albăstrui al munților, nu departe spre apus.

În casa lui Pamfil Băs se ținea sfat mare. Mare i se părea lui Pamfil, lui Sofronie Susai și lui Avram Baciu, măcar că erau numai ei și învățătorul și vorbea mai mult acesta din urmă. Din camera de peste tindă se auzea zgomotul înfundat și ritmic al vătalelor de la stativele la care țesea gospodina casei.

— ...Deși districtul e românesc, continuă învățătorul ceea ce începuse, mai mult nemții și alte neamuri au dat băieți să învețe la gimnaziul superior din Rădăuți. Așa i se spune liceului, aici, în Austria. Din anuarele pe care le-am citit, adică din niște tipărituri despre viața acestei școli, am făcut socoteala că, din aproape opt elevi, numai unul e român.

UMBERTO ECO

Apostilă la „Numele trandafirului“

(II)

Să povestești cum ai scris nu înseamnă să dovedești că ai scris „bine“. Poe spunea că „efectul operei e una și cunoașterea procesului e alta“. Cînd Kandinsky sau Klee ne povestesc cum pictează, ei nu ne spun dacă unul din ei e mai bun decît celălalt. Cînd Michelangelo ne spune că a sculpta înseamnă a elibera de apăsarea pietrei figura înscrisă deja în ea, el nu ne spune dacă **Pietà de la Vatican** e mai frumoasă decît **Pietà Rondanini.** Se întîmplă ca paginile cele mai luminoase despre procesele artistice să fi fost scrise de artiști minori care realizau efecte modeste dar care știau bine să reflecteze asupra propriilor lor procese: Vasari, Horatio Greenough, Aaron Copland.

Am scris un roman fiindcă mi-a venit pofta s-o fac. Cred că este un motiv suficient pentru a te apuca de povestit. Omul este, prin natură, un animal care fabulează. Am început să scriu în martie 1978, impulsionat de o idee seminală. Aveam chef să otrăvesc un călugăr.

Cred că un roman se poate naște dintr-o idee de genul acesta, restul fiind carne pe care o adaugi pe drum. Ideea aceasta trebuie să fi fost mai veche. Am regăsit un caiet datat din 1975 unde înscrisesem o listă de călugări, trăind într-o vagă mănăstire. Nimic altceva. La început m-am apucat să citesc **Tratatul otrăvurilor,** al lui Orfila, pe care îl cumpărasem la Paris, acum 20 de ani, din simple motive de fidelitate față de Huysmans **(Là-bas).**

Cum niciuna dintre otrăvuri nu mă mulțumea, i-am cerut unui prieten biolog să-mi indice un remediu care să aibă proprietăți determinate (să fie absorbit pe cale cutanată în timp ce se manipulează ceva). Am distrus deîndată scrisoarea în care acesta îmi răspundea că nu cunoștea nici o otravă care să corespundă celei pe care o căutam: acestea sînt documente care, citite într-un alt context, ar putea să te ducă drept la închisoare.

La început, călugării mei trebuiau să trăiască într-o mănăstire contemporană (mă gîndeam la un călugăr investigator care să citească „Manifestul...“). Dar cum într-o mănăstire sau o abație trăiesc încă numeroase vestigii medievale, m-am apucat să frunzăresc arhivele mele de medievistică pe care le lăsasem să hiberneze (o carte despre estetica medievală din 1956, cîteva eseuri, în trecere, o sută de alte pagini despre același subiect din 1959, întoarceri la tradiția medievală din 1962 pentru lucrarea mea despre Joyce, apoi, în 1972, lungul studiu despre Apocalips și despre miniaturile comentariului lui Beatus din Liebana, deci Evul Mediu era mereu în actualitate). Am dat peste un vast material (fișe, fotocopii, caiete care datau din 1952) destinat altor scopuri, foarte importante, pentru o istorie a monștrilor sau o analiză a enciclopediilor medievale sau o teorie a catalogului. La un moment dat mi-am zis că deoarece Evul Mediu era imaginarul meu cotidian, era tot atita să scriu un roman a cărui acțiune să se desfășoare direct în epoca aceea. Așa cum am spus-o în anumite interviuri nu cunosc prezentul decît prin ecranul meu de televizor, în timp ce am o cunoștință directă a Evului Mediu. La țară, cînd aprindeam focuri pe pajiști, soția mea mă acuza că nu știu să privesc scînteile care se ridicau spre coroana copacilor și zburau de colo-colo de-a lungul firelor de lumină. Pe urmă, cînd a citit capitolul despre incendiu, mi-a spus: „Dar atunci tu priveai scînteie!“. „Nu, dar știam cum le-ar fi privit un călugăr din Evul Mediu“.

. . . .

La drept vorbind, nu m-am hotărît să vorbesc numai **despre Evul Mediu.** M-am hotărît să vorbesc despre Evul Mediu și prin gura unui cronicar al epocii. Eram un narator începător și pe naratori îi privisem pînă atunci din partea cealaltă a baricadei. Mi-era rușine să povestesc. Mă simțeam puțin ca acel critic de teatru care s-ar expune dintr-o dată luminilor rampei și care s-ar vedea privit de cei ce pînă atunci fuseseră complicii săi din stal.

. . . .

O mască, iată ce-mi trebuia.

M-am apucat să citesc și să recitesc cronicarii medievali, pentru a dobîndi de la ei ritmul și cadența. Ei urmau să vorbească despre mine și eu urma să fiu liber de orice bănuială. Liber de orice bănuială, dar nu și de ecourile intertextualității. Am descoperit astfel ceea ce scriitorii au știut-o din totdeauna și pe care ne-au spus-o de atîtea ori: cărțile vorbesc întotdeauna despre alte cărți, iar fiecare poveste povestește o poveste deja povestită. Homer o știa, Ariosto o știa, fără a mai vorbi despre Rabelais sau Cervantes. De aceea, povestea mea nu putea să înceapă decît cu manuscrisul regăsit, de aceea și povestea aceasta, firește, va fi și ea un citat. Am scris de îndată introducerea, plasîndu-mi narațiunea la un al patrulea nivel de îmbinare, în interiorul a trei alte narațiuni: eu spun că Vallet spunea că Mobillon a spus că Adso spune...

În românește de
Viorel DÂRJA

ÎNTÎLNIREA

Așteptăm, sosiți mai devreme de timpul convenit. Făcusem drumul pe jos pe aleea arcuită ca o secure printre copaci și tufișuri. Pietrișul pe care călcam scrîșnea sub pași, fără ca zgomotul să ni se pară enervant. Sub partea cu acoperiș îngust, de șindrilă înnegrită de vreme, măiastru incrustată, ne-a țintuit locului frumusețea sobră a casei masiv așezată pe pămînt, asemenea unui călcîi de fortăreață. Dar era atît de imaculat, albă pe fondul verde și dens din jur, încît lăsa mai degrabă o impresie de imponderabilitate. Închisă în sine, plutea depărtată și inaccesibilă, doar cu pleoapa cerdacului deschisă cercetător.

Tinerii s-au răsfirat apoi uitînd pentru o clipă angajamentul luat că nu vor vorbi tare. Le explicasem de ce e necesar să manifestăm reținerea ca într-un loc sacru și eram satisfăcut de felul cum reacționau. Chiar și exclamațiile mai zgomotoase, de încîntare în fața frumuseților ce le descopereau, se stingeau cu repeziciune. Strădania mea de a le sugera cît de greu obținusem întîlnirea dădea roade. Fusesem nevoit să înfrîng cerbicia îndreptățită a unei soții cu obraz îngust, tras și cretos și cu mîini prelungi ca de martiră riguros pictată; dînsa-mi vorbea de „bolnav“ și de crepusculul unei vieți, eu repetam cu stăruință „Maestrul“ — față de care nu aveam dorință mai mare decît aceea de a-l zări numai, fie și pentru o singură clipă, dar o clipă dintr-acelea care rămîn întipărite pentru tot restul vieții!

Iar acum, după ce numărasem minutele, imploram secundele să nu se mai smulgă dureros de la locul lor. Îi și auzeam pe unii dintre tinerii mei discipoli cîrtind că bătusem drumul degeaba, că așa sînt „maeștrii“, iar aluziile lor îngreunau și mai mult așteptarea. Ascultîndu-i și făcîndu-mă că nu-i aud, mă întrebam dacă purtarea lor ținea numai de orgoliu sau și de nesocotința anotimpului lor nerăbdător și grăbit? Încă o dată tentat să-i privesc altfel decît de obicei și, dacă ar fi fost posibil, cu o forță de penetrație ca a razelor X. Tensiunea nerăbdării creștea, alimentînd un fel de îndepărtare a unora față de ceilalți și a tuturor de mine. Și atît de greu obținusem, la rîndu-mi promisiunea că întîlnirea — Marea întîlnire! — va avea loc!

Atinsesem aproape punctul critic al așteptării, cînd ușa cu geamuri dinspre cerdac se clinti, trăgîndu-se înăuntru. Se înfiripă în spațiul umbros al cadrului silueta bine cunoscută din fotografii și din filme, bărbatul masiv înaintînd nesigur și greoi, susținut cu efort de femeia cu păr alb mai firavă acum decît cînd o văzusem și stătusem de vorbă. Îmbrăcat de oraș, cu pălăria în cap, cu bastonul în mînă, aidoma unui trecător întunecat și demn din fața căruia oamenii se dau la o parte instinctiv, marele bărbat rămînea tot impunător, inaccesibil.

Magnific și inabordabil prin absență. Maestrul se lăsă așezat pe un scaun, rămînînd neclintit sub soare, ca o culme eternă. Imobilitatea îi prefigura permanența și tinerii care îi cunoșteau opera, crescuseră cu ea, o depozitaseră în conștiințe ca s-o ducă mai departe din generație în generație, încremeniseră pătrunși de venerație, de curiozitate, de neliniște. Ca și vegetația din jur mișcată de adierile vîntului, grupul era străbătut de un freamăt necurmat. Oare, de ce e ca o stîncă? De ce nu dă semn că ne vede? Sau nu ne simte?

De-o parte frămînt, de cealaltă încremenire. Ne marca arzător pecetea tragicului. În amnar lovea dur o piatră nerăbdătoare și cine altul ar fi putut intui mai exact primejdia decît dascălul celor tineri? Inima îmi tremură. Eram doar iasca dintre piatră și amnar și tocmai de foc îmi era teamă. M-am grăbit să le comunic șoptit că întîlnirea se terminase. Ne vom retrage, așa cum ne-am înțeles, fără o vorbă, fără vreun zgomot astfel ca nimic să nu clintească liniștea celestă a Maestrului. Rămasul-bun să ni-l luăm în tăcere, fluturînd mult batistele, idee care îmi venise acolo, în incandescența momentului. Am și fost acela care am dat exemplu ridicînd cu mîna batista, înfricoșat, totuși, că nu voi fi înțeles și că mă vor lăsa singur; tinerii însă mă imitară. Batistele fluturară emoționant pînă ieșirăm din ogradă — un pîlc de fluturi albi într-o mare de verdeață.

Mircea ȘERBĂNESCU

CADRAN

„Cum folosim șansa?“...

La ora la care apar aceste rînduri ecourile Galei tinerilor actori de la Costinești s-ar putea să se fi stins. Cu riscul de a puncta cu întîrziere respectivul eveniment estival, ținem să facem totuși cîteva observații vizînd mai puțin derularea și consistența momentului în cauză, despre care cei interesați au luat cunoștință la vremea cuvenită, cît mai ales „învățămintele“ ce se cer a fi subliniate și asupra cărora mai toți comentatorii n-au pierdut ocazia să insiste.

Într-adevăr presa a acordat suficientă atenție faptelor consumate la Costinești. Așa cum era și de așteptat. Au fost relevate reușitele ediției și s-a emis, totodată, o serie de considerații, pertinente în cea mai mare parte, din care oamenii de teatru și actorii tineri îndeosebi vor trage (ori au și tras) concluziile ce se impun.

În ce ne privește (și cu aceasta intrăm în subiect) am reținut, între altele, cîteva dintre părerile formulate de Ileana Lucaciu în revista **Săptămîna,** păreri care, dincolo de intenția autoarei, stîrnesc nedumerire. Precizăm de la bun început că nu punem nici o clipă sub semnul îndoielii competența și seriozitatea analizei pe care semnatara a realizat-o pe durata celor cîteva numere, multitudinea aspectelor abordate cu acel prilej. Ba mai mult, ne-a încîntat meticulozitatea descifrării fiecărei evoluții scenice, între acestea, bineînțeles, și cea a actriței Carmen Ciorcilă de la teatrul sucevean, despre care Ileana Lucaciu afirmă: „Orice teatru de **prim-rang** (sublinierea noastră) își poate afla în Carmen Ciorcilă o actriță cu imense resurse profesionale“. Și astfel intrăm în miezul problemei. Deci, încercăm noi a pricepe unde „bate“ zicerea de mai sus, gala de la Costinești ar însemna înainte de toate **o șansă** de ieșire din anonimat. (Serialul se intitulează chiar așa: „Cum folosim șansa?“), dar nu spre binele instituțiilor reprezentate, ci mai degrabă spre folosul lansării către marile scene, eventual bucureștene. Căci, puțin mai la vale, aceeași I. L., după ce reproșează directorilor de teatru (cu excepția lui Mircea Radu Iacoban, prezent la Gală) dezinteresul față de competiția de pe malul mării, conchide: „De ce oare nu au manifestat acest „firesc“ interes și alți conducători de instituții teatrale...? Ar fi avut prilejul să cunoască mai bine o parte din tinerele talente care bat la porțile unor „concursuri“ de multe ori neconcludente de intrare în **colective importante** (sublinierea noastră)“. Prin urmare, rostul concursului, lasă I. L. a se înțelege, ar fi mai cu seamă acela de „recrutare“ de noi nume pentru renumitele „colective importante“. Ceea ce vrea să însemne, nici mai mult nici mai puțin, că spectatorii din Botoșani sau Petroșani, de pildă, n-au decît să se mulțumească și cu... ce mai rămîne. Si asta pentru că locul interpreților valoroși n-ar fi altul decît în teatrele „de prim-rang“. Ciudată mentalitate! Să nu se mai mire nimeni, așadar, dacă proaspeții laureați de la Costinești au și început între timp să-și pregătească bagajele de plecare.

Ioanid DELEANU

T. V. ȘTEFANELLI INEDIT

Din poezia care o publicăm acum pentru întîia oară reiese clar că a fost scrisă în perioada cînd T. V. Ștefanelli era stagiar (practicant) la Judecătoria S IV Viena (octombrie 1873—septembrie 1874). Cu toate că autorul nu era student, în anul 1874 el a deținut următoarele funcții în societatea „România Jună“: în perioada ianuarie—martie, vicepreședinte II, iar în perioada aprilie—septembrie (pînă cînd a plecat la Cernăuți) a fost secretar I.

Poezia „EU“ (titlul a fost notat ulterior, cu creionul, de o altă persoană decît autorul) este unul dintre acele scînteietoare texte satirice care dau o savoare deosebită, mai ales în epocă, literaturii lui Ștefanelli.

N. MOSCALIUC

Eu

Eu sînt un practicante
Funcționar de stat
Dar starea-i calicească
Căci sunt de foame lat.

. . . .

Mă pun și fac dreptate
Și bine chibzuiesc
Dar biet' stomachu-mi geme
De foame mă topesc

Și ce-mi ajută-acuma
Că sunt judecător
Când n-am un ban în pungă
Și mii de creditori

Ah! grea-i durerea morții
Când ai cu ce trăi
Dar e mai greu pe lume
Un practicant a fi

Vreau să mă-nsor și vocea-mi
La fete mi-o redic
Dar ce fată detreabă
Se-nsoară cu-n calic?

T. V. ȘTEFANELLI

CONSEMNĂRI

Tipărituri

Muzeul Județean Suceava a pus de curînd la dispoziția cititorilor o cuprinzătoare ediție a **Anuarului** (volumele XI și XII), reunind articole, studii și comunicări științifice elaborate în perioada 1984—1986.

Structura capitolelor reflectă abordarea unor multiple domenii de cercetare („Aniversări“, „Din istoria orașului Suceava“, „Studii de istorie“, „Din istoria culturii sucevene“, „Documente“, „Medalioane“, „Muzeologie“, „Note și comentarii“, „Însemnări bibliografice“), înscriind peste cincizeci de lucrări ce oferă o imagine concludentă asupra nivelului de competență la care se ridică cercetarea științifică în județul Suceava **(V.R.)**

Tîrgul olarilor

Și ediția din acest an a Tîrgului olarilor de la Rădăuți (august) a reunit ceramiști de frunte din renumite centre tradiționale ale țării (Horezu, Oboga, Romàna, Corund, Baia Mare, Miercurea Ciuc, Marginea și altele) într-o autentică revărsare de forme și culori. Manifestarea, circumscrisă „Zilelor culturii“ de aici, a fost întregită de o dezbatere pe tema „Valorificarea tradiției în creația populară românească“ și de expoziția „Unitate și continuitate în ceramica populară românească“.

Bucurîndu-se de interesul unui numeros public, Tîrgul s-a încheiat cu festivitatea de premiere a celor mai merituoși creatori. Marele premiu pe 1986 a revenit tinerilor rădăuțeni Marcel și Florin Colibaba, demni continuatori ai neuitatului meșter olar Constantin Colibaba. **(I. B.)**

Record

La a VI-a Bienală de caricatură „Arta umorului în lume“, organizată în orașul italian Vercelli, trei tineri caricaturiști suceveni, Radu Bercea, Corneliu Mireuță și Constantin Papuc au obținut premii speciale la secțiunea „temă liberă“. Autorii de mai sus se adaugă unei convingătoare liste la graficieni care au adus, în ultimii ani, la Suceava, prestigioase premii internaționale de acest fel. **(M.L.)**

Școală

Zestrea învățămîntului sucevean s-a îmbogățit cu un nou lăcaș. Școala Generală nr. 12, din localul căreia poate fi surprinsă o simbolică perspectivă a Sucevei moderne, și-a deschis porțile, cu prilejul zilei de 15 septembrie, pentru sutele de copii din cartierul George Enescu, unul dintre cartierele noi ale orașului, aflat în plină expansiune. **(V.D.)**

Expoziție

Tînărul grafician sucevean Dan Hodoroabă a fost, nu demult, oaspetele Iașilor, expunînd la Rotonda I.M.F. un reprezentativ grupaj de lucrări (peste 50) realizate în ultimii ani. La vernisajul expoziției a vorbit criticul de artă Radu Negru. **(M.L.)**

Cel mai bun interpret

O frumoasă tradiție face ca, în fiecare an, la secția de muzică a Școlii Generale Nr. 2 din Suceava să se desfășoare concursul profesional „Cel mai bun interpret“, manifestare de aleasă ținută artistică ce aduce pe scenă cei mai valoroși interpreți pe grupe de clase și de vîrste. Ultima ediție a reunit o selecție dintre elevii claselor de pian, instrumente de coarde și de suflat, prilejuind o autentică trecere în revistă a tinerelor talente de aici.

Dincolo de premii și de clasamente, merită să amintim numele cîtorva dintre îndrumătorii acestor copii: profesorii Doru Albu, Felicia Gorea, Constantin Belciug, Alexandra Robiniuc, Ana Trifu și Ion Badea. **(I.B.)**

REALIZATORI: Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Secretariat: Eugen DIMITRIU
Tehnoredactare: Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48